بزاڤی رۆژنامەگەریی کوردی لە ئەلمانیا
(1963 تا 2006)

حسين رسول

چاپی یەکەم لە هەولێر2010، **بزاڤی رۆژنامەگەریی کوردی لە ئەلمانیا**، نووسینی رۆژنامەوان و نووسەری بەسەلیقە **کاک ئیسماعیل تەنیا**، ژمارەی سسپاردنی 814ی ساڵی 2010ی پێدراوە و لە چاپخانەی"پاک"ی شاری هەولێر بە جوانترین رێنووس و بەرگ و نرخی سێ هەزار دینار، لەسەر ئەرکی دەزگای بارزان نیوز بۆ توێژینەوەو راگەیاندن دوای چاپکردن بە 192لاپەرە، بلاوکرایتەوە .

نووسەر وەک خۆی لە پێشەکی نووسیویەتی زێتر لە **بیستوسێ** ساڵ لە پاڵ دابینکردنی بژێوی ژیانی، خەریکی ساغکردنەوەو کۆکردنەوەو بەدیکۆمێنت کردنی گۆڤارو رۆژنامە کوردییەکانە. یەکەم هەولی چاپکراویشی لەو بوارەدا، کتێبی (بیبلۆگرافیای رۆژنامەگەریی کوردی لە نێوان 1975 تا 1993)دا بوو، کە لە ساڵی 1998دا، لە هەولێر دوای چاپکردنی بلاویکردەوە.

ئەو کتێبە (**بزاڤی رۆژنامەگەریی کوردی لە ئەلمانیا**) بەرهەمی هەوڵ و ماندوبوونی زێتر لە **پێنج ساڵە**، کە هیوادارە سوود بەخش بێت و ببێتە ژمارەیەک لە ژمارەکانی ناو کتێبخانەی کوردی. مەبەستی لەو بزاڤە تەنها رۆژنامەگەریی چاپکراو (سەرکاغەز)ە و دوورو نزیک خۆی لەقەرەی رۆژنامەگەری (ئەلکترۆنی، بینراو و بیستراو) نەداوە.

کاک تەنیا، نووسیویەتی هەڵبەتە ماوەی چڵ وسێ ساڵ تەمەنێکەو پێویستی بە ساغکردنەوەو بە دیکۆمێنت کردن هەیە، دڵنیایە لەبەر خەمساردی و بەهەند هەڵنەگرتنی ئەو مێژووە، لە لایەن دەسەڵاتدارە پەیوەندیدارەکانەوە، ئەگەر پەلەی لێنەکرێ، لەوانەیە لە داهاتوویەکی نزیکدا، زۆر بلاوکراوەی دەگمەن و دانسیقە لە ناوبچن.

هەروەها نووسەرباسدەکات، کە ئەو هەولەی بێبەری نییە لەکەلێن و کەموکوڕی، چونکە بەرچاوی قەبارەی ڕەوەندی کورد لەو وڵاتەدا، شتی زۆری لێرەچاو دەکرێت، کەبەداخەوە نووسەر نەیتوانیوە یا زەمینە نەڕەخساوە کەبە هەموو شتەکان بزانن و لەو کتێبەدا تۆماری بکات. بۆ کەلێن و شتە لەبیرکراوەکان، ئومێدی هەیە لەچاپێکی دیکەدا، بەهەوڵ و زانیاری و یارمەتی لایەنە پەیوەندیدارەکان، دەولەمەندی بکات.

کتێبەکە بەسەر چوار بەشی سەرەکی دابەشکردوە

- بەشی یەکەم، زۆر بەکورتی لە بوونی ڕەوەندی کوردو جوگرافیای بڵاوکراوەکان و سەرپەرشتکارانیانەوە دەستی پێکردووە و بەبەرچاو ڕوونی گرفت و ئامانجەکانی کتێبەکەی بە کۆتایی هێناوە.
- بەشی دووەم، کە کاکڵەی کتێبەکەیە باسی **سەدوچڵ** گۆڤارو ڕۆژنامە و بڵاوکراوەی کردووە لە نێوان ساڵانی (1963 تا 2006)دا دەرچووینە. لە پۆلینکردندا ڕەچاوی ساڵ و مانگەکانی دەرچونییانی کردوە.
- بەشی سێیەم، بۆ ئاسانکاری خوێنەر، هەر **سەدوچڵ** ناونیشانەکانی لەسەر بنچینەی ئەلف و بێی کوردی لە خشتەیەکدا پۆلێن و تۆمارکردوە.
- بەشی چوارەم، بیوگرافیایەکی کورتی بەشێک لە ڕۆژنامەنووس وسەرپەرشتیکارانی نووسیوە.

نووسەر، لەبەشی یەکەمی کتێبەکەدا سەرنجی خوێنەر بۆ مێژووی بوونی کورد لە ئەلمانیادا ڕادەکێشێ و جگە لەباسکردنی لەسەردەمی (سوڵتان عەبدولحەمیدی دووەم، سەعید پاشا لەخێزانیکی ناوداری شاری سلیمانی بوو، وەک باڵوێز دەنێرێت بۆ قەسەری بەرلین. لە نیسانی 1883 تا تشرینی یەکەمی 1885 وەک باڵیۆزی عوسمانی لەبەرلین دەست بەکاربووە، وە فوئاد پاشای کوری لەبەرلین خوێندوویەتی)

نووسەر بەهۆی نەبوونی سەرچاوەی نووسین پەنای بردووە بۆ ئەو کوردانە بردوە کە ساڵانیکی دوورو درێژە لە ئەلمانیا دەژین، وەک نوسیویەتی نووسەر لەژێر ڕۆشنایی و چاوپێکەوتن، بە بڕوای سەرچاوەکە کۆنترین (کوردی عیراقی کەلە ئەلمانیا نیشتەجێ بوبێت، ئەندازیار (عەبدوڵا قادر)ە، وەک ئەندازیار بەناردە (بعثە)، هاتۆتە ئەلمانیا و هەر لەئەلمانیاش کۆچی دوایی کردوە...)

بەلام ڕاستیەکەی ئەو عەبدوڵا قادرە سالی 1937 بە نارده رۆیشتۆتە ئەلمانیا، کەسێکی کورد پەروەرو چالاک بووە (بەندە لە بارەگای ئاوەدانی لەشاری بەرلین سالی 2000، پرسیارم لە بەرێز دکتور کەمال فواد لەسەر کەسی یەکەم لە کوردان کە هاتۆتە ئەلمانیا، وەک بەرێزی باسیکرد و سەردەمی سەرەتایی چالاکی و دامەزراندنی یەکێتی خویندکاران لە ئەوروپا، هەر ئەو هەبووە کە زمانی ئەلمانی بەباشی زانیوەو هەرچی نووسین و بلاوکراوە بە زمانی ئەلمانی لەوسەردەم بڵاوکدبێتەوە نوسین و وەرگێرانی ئەو بووە. عەبدوڵا قادر لەسەرەتای نەوەدەکانی سەدەی ڕابردوو لە شاری موینشن کۆچی دوایکردوە هەر لەو شاریش نێژراوە

نووسەر نووسیویە، بەشی زۆری زمانی نووسینی بلاوکراوەکان، کوردی بووینە بەهەردوو دیالیکتەکەیەوە "کرمانجی ژووروو- کرمانجی خواروو"، چونکە پەیامەکان زێتر ئاراستەی پەناهەندە کوردەکان کراوە...
لە درێژەی نووسیندا، لەکۆی ئەو سەدوچڵ ناونیشانەدا، شەستو پینج دانەیان تەنها بە زمانی کوردی بووینە... دوای ئەوە: بیست ویەک دانە تەنها بە زمانی ئەلمانی بووە. سەرنجی خوێنەر رادەکێشێ کە زۆرترین بلاوکراوە کوردییەکان لە وولاتی ئەلمانیا دەرکراون. وەک نموونە باس لە کۆنگرەی "کۆمەڵەی خوێندکارانی کورد لەدەرەوەی وولات- ئەوروپا" دەکات، کە لە حەڤدە کۆنگرەی ئەو ڕێکخراوە چالاکە تاکو سالی 1975، دوازدەیان لە ئەلمانیا بەستراوە کە دەتواندرێ بە ناوەند و چەقی خەباتی ڕێکخراوە خوێندکارییەکانییان بژمێرین و لە ئێستادا بنکەی سەرەکی حزبە کوردستانییەکان هەر لە ئەلمانیا و شاری بەرلینن.
وەک نووسیویەتی، خاوەنی ئەو بڵاوکراوانەش، زێتر پارت و ڕیکخراوە پیشەیی و سیاسییەکان بووینە... کە ڕێکخراوە خوێندکارییەکانی کورد، بەهەموو باڵەکانییەوە و دەزگاکانی سەر بە (پ.ک.ک)و ڕێکخراوی کۆمکار بەشی شێریان بەردەکەوێت .
لەکۆی هەر سەدوچڵ بلاوکراوەکە هەڵسەنگاندنی ڕێژەی بۆکردوون بەم شێوەیە:
- "83" دانەیان، بەڕێژەی لەسەدا 59،2 ناسنامەی گۆڤاری وەرگرتووە.
- "53" دانەیان، بەڕێژەی لەسەدا 25 ناسنامەی بلاوکراوەی وەرگرتووە.
- "13" دانەیان، بەڕێژەی لەسەدا 9،2 ناسنامەی رۆژنامەی وەرگرتووە.
- "3" دانەیان، بەڕێژەی لەسەدا 2،14 ناسنامەکەیان لە نێوان ڕۆژنامە و گۆڤار دایە.
- "2" دانەیان، بەڕێژەی لەسەدا 1،42 ناسنامەی مانگانەی هەیە کە ئەویش مانگنامەی سەکۆ1996و کوردستان- بەرلین 1998ـە.
- "2"دانەیان، بەڕێژەی لەسەدا 1،42 ناسنامەی هەواڵنامەیان وەرگرتووە.
- دانەیەکیش ناسنامەی وەرزنامە و دانەیەکی دیکەش ناسنامەی لەنێوان مانگنامە و ڕۆژنامە دابووە.
نووسەر لە بابەتێکیدا گلەیی لە کەسانێک دەکا کە لەهاوکاری کەمتەرخەم بوون و لەهەمانکاتدا سوپاس و پێزانین بۆ کەسایەتی، دۆست و بەدەنگ وەچوونانی دەکات.
کتێبی "**بزاڤی رۆژنامەگەریی کوردی لە ئەلمانیا**" دەکرێ وەک نامەیەکی ئەکادیمی چاولێبکرێت و لە کۆلیژەکانی رۆژنامەگەری کوردستان وەک سەرچاوە و سوود لیوەرگرتنی لەسەری بخویندرێ.
نووسەر خاوەنی دوازدە کتێبی چاپکراوە.